

มาตรการทางกฎหมายในแก้ปัญหาการกลั่นแกล้งกันในสถานศึกษา*

LEGAL MEASURES FOR ADDRESSING BULLYING IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS

สุคนธ์ มณีรัตน์

Sukhon Maneerat

คณะสหวิทยาการจัดการและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Interdisciplinary Management and Technology, Kasetsart University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: jstoy09@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1.เพื่อศึกษา แนวคิด/ทฤษฎี และสภาพปัญหาพร้อม ทั้งมาตรการทางกฎหมายของไทยที่เกี่ยวกับการคุ้มครองการ กลั่นแกล้งกันของเด็กในสถานศึกษา 2.เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมายของไทย และศึกษาเปรียบเทียบ มาตรการทางกฎหมายของไทยกับต่างประเทศ ในการป้องกันและแก้ไขการกลั่นแกล้งกันในสถานศึกษา 3. เพื่อแสวงหาแนวทางแก้ไขปรับปรุงมาตรการทางกฎหมายของไทยที่เกี่ยวข้องกับการกลั่นแกล้งของเด็กในสถานศึกษา การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research Method)

จากการศึกษา พบว่า 1. การกลั่นแกล้ง ซึ่งเดิมเป็นคำที่มีความหมายในเชิงบวกในศตวรรษที่ 16 ได้เปลี่ยนความหมายมาเป็นพฤติกรรมก้าวร้าวในศตวรรษที่ 17 โดยโอลเวอุส (Olweus) ได้นิยามการกลั่นแกล้งว่าเป็นการกระทำที่ทำซ้ำ ๆ มีลักษณะของการทำร้ายทั้งทางร่างกายหรือวาจา ในลักษณะที่ผู้ถูกกระทำอ่อนแอกว่า ที่มีผลกระทบอย่างรุนแรงต่อสุขภาพจิตและผลการเรียนของเด็กของผู้ถูกกระทำ สำหรับประเทศไทยไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันการกลั่นแกล้งโดยเฉพาะ มีแต่พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ซึ่งเป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการคุ้มครองเด็กจากการถูกกระทำโดยทั่วไป แต่กฎหมายดังกล่าวยังไม่ครอบคลุมถึงการคุ้มครอง “การกลั่นแกล้ง” ทำให้มาตรการทางกฎหมายขาดประสิทธิภาพ 2.กฎหมายไทยไม่มีบทบัญญัติเฉพาะสำหรับการกลั่นแกล้งในสถานศึกษา ต้องใช้กฎหมายคุ้มครองเด็กแทน ซึ่งขาดความชัดเจนและครอบคลุมรูปแบบกลั่นแกล้งสมัยใหม่ เช่น การกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ ต่างจากประเทศสวีเดนและประเทศญี่ปุ่นที่มีกฎหมายเฉพาะและมาตรการป้องกันเชิงระบบอย่างเข้มงวด. 3. ปัญหาการกลั่นแกล้งในสถานศึกษาไทยเพิ่มขึ้นและมีรูปแบบหลากหลาย ซึ่งปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายที่บัญญัติเกี่ยวกับความผิดของการกลั่นแกล้งไว้เป็นการเฉพาะ ควรปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ในมาตรา 4 โดยการเพิ่มคำนิยาม “การกลั่นแกล้ง” เพื่อจะได้ครอบคลุมความผิด

คำสำคัญ: การกลั่นแกล้งในสถานศึกษา, มาตรการทางกฎหมาย, การคุ้มครองเด็ก

Abstract

This research pursues the following objectives: (1) to examine the concepts, theories, and problem conditions, together with Thai legal measures relating to the protection of children against bullying in educational institutions; (2) to analyze the problems and obstacles in the enforcement of Thai law and to conduct a comparative study of Thai and foreign legal measures for the prevention and remediation of bullying in schools; and (3) to identify pathways for reform and improvement of Thai legal measures concerning bullying among children in educational settings. The study employs a documentary (doctrinal) research method.

Findings 1. The term “bullying,” which originally bore a positive connotation in the sixteenth century, came to denote aggressive behavior in the seventeenth century. Olweus defines bullying as repeated conduct involving physical or verbal harm, characterized by an imbalance of power that leaves the victim relatively weaker; such behavior has severe impacts on children’s mental health and academic performance. In Thailand, there is no specific statute dedicated to bullying prevention. The Child Protection Act B.E. 2546 (2003) provides general protections against harm to children but does not specifically encompass “bullying,” resulting in limited effectiveness of legal measures. 2. Thai law lacks express provisions addressing bullying within educational institutions and instead relies on general child-protection norms, which are insufficiently clear and fail to cover modern forms of bullying, such as cyberbullying. This stands in contrast to countries like Sweden and Japan, which have enacted dedicated legislation and robust, system-wide preventive measures. 3. Bullying in Thai schools has increased and manifests in diverse forms, yet no law currently criminalizes bullying as a distinct offense. It is therefore advisable to amend Section 4 of the Child Protection Act 2003 to add a definition of “bullying,” so as to ensure comprehensive coverage of the conduct in question.

Keywords: School Bullying, Legal Measures, Child Protection

บทนำ

การพัฒนาคุณภาพและศักยภาพของนักเรียนและเยาวชนถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาประเทศ โดยระบบการศึกษามีบทบาทในการปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี ภายใต้กรอบ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580) ซึ่งใช้เป็นแนวทางหลักในการกำหนดนโยบายและการดำเนินงานด้านการศึกษา ทั้งนี้ แผนยุทธศาสตร์ชาติฉบับปัจจุบันมุ่งเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 อาทิ ความรู้ ทักษะการคิดวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ ทักษะ ดิจิทัล และคุณลักษณะ ความเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) อย่างไรก็ตาม ปัญหาการกลั่นแกล้ง (bullying) ในโรงเรียนยังคงเป็นปัญหาและอุปสรรคสำคัญที่ขัดขวางการ

พัฒนาศักยภาพของนักเรียนในทุกๆด้าน ทั้งในด้านสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน สุขภาพจิต และความปลอดภัยของผู้เรียน โดยพฤติกรรมการกลั่นแกล้งสามารถเกิดขึ้นได้ในหลายบริบท ไม่ว่าจะเป็นในสถานศึกษา หรือในสถานที่ต่างๆ ตลอดทั้ง หรือโลกไซเบอร์ (Cyberspace)ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความซับซ้อนของปัญหาและความจำเป็นในการจัดการอย่างเป็นระบบ (กรมสุขภาพจิต, 2564) โดยมีปัจจัยหลายประการ เช่น ความขัดแย้งเชิงความสัมพันธ์ ความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา เพศสภาพ และสถานะทางสังคม รวมถึงปัจจัยจิตใจของผู้กระทำ เช่น ประสบการณ์การถูกทำร้ายในอดีต ตลอดจนแรงจูงใจจากความอิจฉา กลั่นแกล้งส่งผลกระทบต่อทั้งระยะสั้นและระยะยาวต่อผู้ถูกกระทำ ผู้กระทำ ตลอดจนระบบครอบครัวและชุมชน โดยทำลายสุขภาวะทางกาย จิตใจ และการเรียนรู้ของเยาวชน ซึ่งอาจนำไปสู่ปัญหาสังคมเชิงระบบหากไม่ได้รับการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อมูลของกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ ทำให้เห็นถึงความรุนแรงและความแพร่หลายของปัญหาการกลั่นแกล้งในกลุ่มเด็กและเยาวชนไทยในปัจจุบัน โดยเฉพาะในช่วงอายุ 6–25 ปี ซึ่งพบว่ามีสัดส่วนของผู้ที่เคยประสบกับการถูกกลั่นแกล้งสูงถึงประมาณร้อยละ 65 ทั้งนี้ ในกลุ่มผู้ที่ตกเป็นผู้ถูกกระทำดังกล่าว มีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมทำร้ายตนเองมากถึงประมาณหนึ่งในสี่ของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งทำให้เห็นถึงผลกระทบทางจิตใจที่รุนแรงและน่ากังวล นอกจากนี้ ปัญหาการกลั่นแกล้งมิได้จำกัดอยู่เพียงในบริบทของสถานศึกษาเท่านั้น หากยังสามารถเกิดขึ้นได้ในหลากหลายพื้นที่ ทั้งภายในครอบครัวและบนสื่อสังคมออนไลน์ แสดงให้เห็นถึงลักษณะของปัญหาที่แทรกซึมอยู่ในชีวิตประจำวันของเด็กและเยาวชนอย่างใกล้ชิด ทั้งนี้จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างเด็กและเยาวชนอายุ 7–25 ปี จำนวน 41,944 คน ในปี พ.ศ. 2568 พบว่า เคยถูกกลั่นแกล้งถึงร้อยละ 65.54 เมื่อพิจารณาถึงรูปแบบของการกลั่นแกล้ง พบว่ารูปแบบที่เกิดขึ้นบ่อย ได้แก่ (1) การล้อเลียนเกี่ยวกับชื่อบิดามารดาหรือบุคคลในครอบครัว ร้อยละ 40.97 (2) การล้อเลียนรูปร่างหน้าตาหรือบุคลิกภาพ ร้อยละ 37.95 (3) การคุกคามทางกายภาพในลักษณะประชิดตัวจนก่อให้เกิดความอึดอัด ร้อยละ 30.38 (4) การใช้ความรุนแรงทางร่างกาย เช่น การเตะ ตี ต่อย ตบ หรือผลัก ร้อยละ 28.28 และ (5) การกระทำที่ทำให้รู้สึกด้อยค่าหรือถูกเหยียดหยาม เช่น การไม่ยอมรับฟังความคิดเห็น ร้อยละ 26.27 โดยผู้กระทำส่วนใหญ่เป็นเพื่อนในกลุ่มเดียวกัน คิดเป็นร้อยละ 73.53 สำหรับสถานที่ที่เกิดเหตุบ่อยที่สุดคือสถานศึกษา คิดเป็นร้อยละ 83.35 ในด้านผลกระทบเชิงจิตใจ พบว่าเด็กและเยาวชนที่ถูกกลั่นแกล้งมักประสบกับปัญหาทางอารมณ์และจิตใจอย่างชัดเจน โดยมีความรู้สึกอับอาย ร้อยละ 61.53 ความโกรธหรือความต้องการตอบโต้ ร้อยละ 54.52 ความรู้สึกท้อแท้หมดกำลังใจ ร้อยละ 51.38 และที่สำคัญคือ มีความคิดทำร้ายตนเอง มากกว่าหนึ่งในสี่ (ร้อยละ 29.03) ข้อมูลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า การ

กลั่นแกล้ง รังแก เป็นปัญหาสังคมที่ส่งผลกระทบต่อทั้งสุขภาวะทางกายและจิตใจของผู้ถูกกระทำ และอาจนำไปสู่ปัญหาสุขภาพจิตในระยะยาว เช่น ภาวะซึมเศร้า ความวิตกกังวล และพฤติกรรมทำร้ายตนเอง ตลอดจนส่งผลกระทบต่อพัฒนาการและคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชนในอนาคต (คลังสื่อประชาสัมพันธ์ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ, 2568)

จำนวนเด็กและเยาวชนที่ถูกกลั่นแกล้ง ซึ่งมีจำนวนมากและผู้ถูกกลั่นแกล้งก็ได้รับผลกระทบต่อร่างกายและจิตใจสำหรับในด้านมาตรการป้องกันและแก้ไข จากการศึกษาของ เมธินี สุวรรณกิจ(2560) ที่ศึกษาเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองเด็กและเยาวชนจากการถูกกลั่นแกล้งในสังคม ออนไลน์ โดยมีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนถูกกลั่นแกล้งในสังคมออนไลน์ พบว่า ประเทศ

ไทยยังไม่มี มาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขปัญหาจากการถูกลั่นแกล้งในสังคมออนไลน์แต่อย่างใดซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรณัน ดาราพงษ์ (2563) ที่ศึกษาปัญหา ทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำกับดูแลการกลั่นแกล้งรังแกทางไซเบอร์(Cyberbullying)ในกรณีเด็กและเยาวชนโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาทางกฎหมายของกฎหมายไทยเกี่ยวกับการกำกับดูแลควบคุมปัญหาการ กลั่นแกล้งรังแกทางไซเบอร์ (Cyberbullying) ของเด็กและเยาวชน พบว่า การกลั่นแกล้งรังแกของเด็กและเยาวชนในปัจจุบัน ได้เกิดเป็นปัญหาการ กลั่นแกล้งรังแกทางไซเบอร์ (Cyberbullying) อันทวีความรุนแรงและเกิดผลกระทบต่อสภาวะอารมณ์ จิตใจ และร่างกายต่อผู้เสียหายโดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและเยาวชนที่นำไปสู่ผลกระทบต่อการเรียน และพัฒนาการทางสังคม แต่ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายสำหรับป้องกันและแก้ไขปัญหาค่าเห็นได้ปัญหาการกลั่นแกล้งในกลุ่มเด็กและเยาวชนเป็นปัญหาที่มีลักษณะกว้างขวางและส่งผลกระทบต่อบุคคลจำนวนมากในสังคมไทย ทั้งในเชิงปริมาณและความรุนแรงของผลกระทบ โดยพฤติกรรมดังกล่าวก่อให้เกิดผลเสียต่อผู้ถูกรังแกไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย จิตใจ และพฤติกรรมซึ่งอาจพัฒนาไปสู่ปัญหาสุขภาพกายและสุขภาพจิตในขณะที่ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายใช้บังคับในปัญหาดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้สถานศึกษาแต่ละแห่งได้ออกกฎระเบียบแก้ไขปัญหาค่าเห็นได้เกิดความแตกต่างกันและขาดประสิทธิภาพด้วยเหตุผลดังที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาปัญหาการกลั่นแกล้งในสถานศึกษาโดยมุ่งวิเคราะห์ช่องว่างทางกฎหมายและข้อจำกัดของมาตรการที่มีอยู่ในปัจจุบันตลอดจนเสนอแนวทางเกี่ยวกับมาตรการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาค่าเห็นได้ปัญหาการกลั่นแกล้งในสถานศึกษา อันจะนำไปสู่การคุ้มครองสิทธิและสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชน เพื่อให้มีการพัฒนาการทางด้านการศึกษาของเด็กและเยาวชนเป็นไปในทิศทางที่ดีต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษา แนวคิด/ทฤษฎี และสภาพปัญหาพร้อมทั้งมาตรการทางกฎหมายของไทยที่เกี่ยวกับการคุ้มครองการกลั่นแกล้งกันของเด็กในสถานศึกษา
2. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมายของไทย และศึกษาเปรียบเทียบ มาตรการทางกฎหมายของไทยกับต่างประเทศในการป้องกันและแก้ไขการกลั่นแกล้งกันในสถานศึกษา
3. เพื่อแสวงหาแนวทางแก้ไขปรับปรุงมาตรการทางกฎหมายของไทยที่เกี่ยวข้องกับการกลั่นแกล้งของเด็กในสถานศึกษา

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาจากเอกสารตำรา หนังสือ รายงานประจำปี หนังสือแปล วิทยานิพนธ์ ประมวล สารคดีวิชา สิ่งพิมพ์รัฐบาล รายงานวิจัย บทความ สารสนเทศบนอินเทอร์เน็ต และวิชาการอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาค่าเห็นได้ปัญหาการกลั่นแกล้งในสถานศึกษาเพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและแก้ไขปัญหาค่าเห็นได้ปัญหาการกลั่นแกล้งของไทยตลอดจนการวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกฎหมายของต่างประเทศ เพื่อจะได้มีข้อสรุปและข้อเสนอแนะต่อไป

ผลการวิจัย

จากการศึกษาสภาพปัญหาเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการแก้ปัญหาการกลั่นแกล้งในสถานศึกษา โดยการวิเคราะห์สภาพปัญหาในปัจจุบันและนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับมาตรการทางกฎหมายของประเทศสวีเดน และประเทศญี่ปุ่น เพื่อสรุปเป็นข้อเสนอแนะในการป้องกันและแก้ไขดังนี้

1. แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการคุ้มครองเด็กจากการถูกลั่นแกล้ง สภาพปัญหา และมาตรการทางกฎหมายของไทยที่เกี่ยวข้องกับการกลั่นแกล้ง ในสถานศึกษาปัจจุบัน คำว่า “การกลั่นแกล้ง” หรือ “บูลลี่ (Bullying)” เป็นแนวคิดที่มีพัฒนาการทางภาษาและความหมายอย่างยาวนาน สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของบริบททางสังคมและวัฒนธรรมในแต่ละยุคสมัย เดิมทีคำว่า “bully” ปรากฏในภาษาอังกฤษตั้งแต่ราวคริสต์ศตวรรษที่ 16 โดยมีรากศัพท์มาจากภาษาดัตช์คำว่า “boele” ซึ่งมีความหมายในเชิงบวก เช่น “ที่รัก” “คนรัก” หรือ “ความเป็นมิตร” แสดงถึงความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดและเป็นมิตร อย่างไรก็ตาม เมื่อเวลาผ่านไป ความหมายของคำดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิง (Oxford English Dictionary, 2020) ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 17 คำว่า “bully” เริ่มถูกใช้ในความหมายเชิงลบมากขึ้น เช่น การแสดงความก้าวร้าว การระราน หรือการเป็นอันธพาล ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการเชื่อมโยงคำนี้เข้ากับพฤติกรรมเชิงลบ ต่อมาในคริสต์ศตวรรษที่ 19 วรรณกรรมอังกฤษเรื่อง Tom Brown’s Schooldays ได้มีบทบาทสำคัญในต่อความหมายของคำว่า “bully” ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยใช้เรียกเด็กที่มีพฤติกรรมรังแก ล้อเลียน หรือเอาเปรียบเพื่อนในโรงเรียน ส่งผลให้คำดังกล่าวถูกใช้ในความหมายเชิงลบอย่างแพร่หลาย และเลิกใช้ในความหมายเชิงบวกโดยสิ้นเชิง และในศตวรรษที่ 20 แนวคิดเกี่ยวกับการกลั่นแกล้งได้รับการศึกษาอย่างเป็นระบบมากขึ้น โดยเฉพาะผลงานของโอลเวอุส (Olweus) นักวิชาการชาวสวีเดน ซึ่งถือเป็นผู้ริเริ่มการศึกษา “bully” ที่เกิดขึ้นโรงเรียน โอลเวอุส (Olweus) ได้นิยามการกลั่นแกล้ง “Bully” ว่าเป็นพฤติกรรมที่มีลักษณะสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ (1) เป็นการกระทำที่เกิดขึ้นซ้ำ ๆ (2) มีลักษณะของการทำร้ายทั้งทางร่างกายหรือวาจา และ (3) เป็นการกระทำที่เกิดจากความไม่สมดุลของอำนาจระหว่างผู้กระทำกับผู้ถูกกระทำ แนวคิดนี้ได้กลายเป็นกรอบพื้นฐานที่ใช้ในการศึกษาและกำหนดนโยบายด้านการป้องกันการกลั่นแกล้งในสถานศึกษาทั่วโลก (Olweus, 1993.)

ในบริบทของประเทศไทย การกลั่นแกล้งถูกนิยามให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น โดยรวมถึงพฤติกรรมที่แสดงออกทั้งทางร่างกาย คำพูด สังคม และทางไซเบอร์ (Cyberbullying) ซึ่งมักเกิดขึ้นในสถานการณ์ที่มีความแตกต่างด้านอำนาจหรือสถานะระหว่างบุคคล เช่น นักเรียนที่มีความแข็งแรงหรือมีอิทธิพลมากกว่ากระทำต่อผู้ที่อ่อนแอกว่า พฤติกรรมดังกล่าวส่งผลให้ผู้ถูกกระทำเกิดความเจ็บปวดทั้งทางร่างกายและจิตใจ สูญเสียความมั่นใจในตนเอง และอาจส่งผลกระทบต่อพัฒนาการในระยะยาวนอกจากนี้ การกลั่นแกล้งยังถูกมองว่าเป็นพฤติกรรมที่มี “เจตนา” เป็นองค์ประกอบสำคัญ กล่าวคือ ผู้กระทำมีความตั้งใจที่จะสร้างความทุกข์หรือความเจ็บปวดแก่ผู้อื่น เพื่อแสดงอำนาจหรือความเหนือกว่า อีกทั้งพฤติกรรมดังกล่าวมักเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและยาวนาน ไม่ใช่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเพียงครั้งเดียว

แม้ว่าประเทศไทยมีกฎหมายหลายฉบับที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาการกลั่นแกล้งในโรงเรียน แต่ไม่มีกฎหมายเฉพาะเกี่ยวกับความผิด “การกลั่นแกล้ง” โดยตรง จึงมีการปรับใช้กฎหมายที่ใกล้เคียงคือ

พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 เป็นกฎหมายหลักที่มุ่งคุ้มครองเด็กจากการทารุณกรรมทั้งทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งต้องอาศัยการตีความ ในการบังคับใช้ และมีการอาศัยระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการลงโทษนักเรียน พ.ศ. 2548 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ได้กำหนดกรอบการจัดการพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียน รวมถึงการกลั่นแกล้ง ซึ่งระเบียบของสถานศึกษาดังกล่าว ไม่ได้มีฐานะเป็นกฎหมายแต่อย่างใดและมีความแตกต่างกันในแต่ละสถาบัน

2. การวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมายของไทย และศึกษาเปรียบเทียบ มาตรการทางกฎหมาย ในการป้องกันและแก้ไขปัญหากลั่นแกล้ง ในสถานศึกษากับต่างประเทศ

2.1 การวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมายของประเทศไทย

เนื่องจากกฎหมายไทยไม่ได้มีกฎหมายเฉพาะในการแก้ไขปัญหากลั่นแกล้งในสถานศึกษาจึงอาศัยกฎหมายอื่นที่ใกล้เคียงเมื่อกรณีการกลั่นแกล้งเกิดขึ้น โดยเฉพาะกฎหมายที่คุ้มครองเด็ก ได้แก่ พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ถึงแม้กฎหมายดังกล่าวจะเป็นกฎหมายหลักในด้านการคุ้มครองสิทธิของเด็กในประเทศไทย แต่ก็พบว่ายังมีข้อจำกัดในการใช้เป็นมาตรการแก้ไขปัญหากลั่นแกล้ง (Bullying) ในสถานศึกษา โดยเฉพาะประเด็นการไม่ได้ นิยามคำว่า “การกลั่นแกล้ง” ไว้ในมาตรา 4 อย่างชัดเจน ดังนั้น เมื่อจะบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้ ต้องอาศัยการตีความ นอกจากนี้ คำอื่นๆ ที่บัญญัติไว้ในกฎหมายที่ใกล้เคียง เช่น “การทารุณกรรม” หรือ “การปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม” ซึ่งก็ไม่ครอบคลุมรูปแบบการกลั่นแกล้งในยุคปัจจุบัน เช่น การกลั่นแกล้งทางออนไลน์ (Cyberbullying) ส่วนระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ส่งเสริมความประพฤติของนักเรียนและสถานศึกษา พ.ศ. 2548 เป็นเพียงกฎกระทรวง ในลักษณะกฎหมายภายใน จึงขาดสภาพบังคับที่จะใช้กับบุคคลโดยทั่วไป

2.2 การเปรียบเทียบกฎหมายที่ใช้แก้ปัญหากลั่นแกล้งในสถานศึกษาระหว่างประเทศไทยกับประเทศสวีเดน และประเทศญี่ปุ่น จะมีความแตกต่าง 3 ประเด็นหลัก ดังนี้ 1) ความชัดเจนของมาตรการทางกฎหมายของประเทศญี่ปุ่นมีการกำหนด “กฎหมายเฉพาะ” ที่นิยามการกลั่นแกล้งไว้อย่างชัดเจน ญี่ปุ่นมีกฎหมายป้องกันการกลั่นแกล้ง (Act on the Promotion of Measures to Prevent Bullying, 2013) ประเทศสวีเดนมีกำหนดไว้ในกฎหมายการศึกษาและกฎหมายต่อต้านการเลือกปฏิบัติอย่างครอบคลุม (The Swedish Education Act (2010:800)) กฎหมายฉบับนี้เป็นกรอบหลักในการจัดการศึกษาของสวีเดน ครอบคลุมสิทธิของผู้เรียน หน้าที่ของสถานศึกษา และมาตรการคุ้มครองนักเรียน รวมถึงประเด็นการป้องกันการกลั่นแกล้งและการเลือกปฏิบัติในโรงเรียนด้วย ตรงกันข้ามประเทศไทยยังไม่มีพระราชบัญญัติเฉพาะเกี่ยวกับปัญหากลั่นแกล้ง ทำให้ต้องตีความผ่านกฎหมายทั่วไป ส่งผลให้การบังคับใช้ไม่ชัดเจน 2) เกี่ยวกับแนวทางมาตรการการป้องกันและแก้ไข สวีเดนและญี่ปุ่นเน้น “การป้องกันเชิงระบบ” (preventive approach) โดยกำหนดให้โรงเรียนต้องมีแผนป้องกัน รายงานเหตุ และติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ขณะที่ประเทศไทย จะใช้คู่มือเป็นแนวปฏิบัติจากต้นสังกัด เช่น คู่มือ การจัดทำแนวทางการคุ้มครองและช่วยเหลือนักเรียนสำหรับโรงเรียนเอกชน (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน, 2566) ซึ่งอาจจะแตกต่างกันไปของแต่ละองค์กร และคู่มือดังกล่าว ไม่มีฐานะบังคับ แก่บุคคลโดยทั่วไปอย่างเช่นกฎหมายได้ 3) กลไกความรับผิดชอบซึ่งในประเทศสวีเดนโรงเรียนมี “ความรับผิดชอบ

กฎหมาย” หากเพิกเฉยต่อการกลั่นแกล้ง และผู้เสียหายสามารถเรียกร้องค่าเสียหายได้ ส่วนญี่ปุ่นกำหนดคณะกรรมการตรวจสอบและรายงานต่อรัฐอย่างเป็นระบบ ขณะที่ประเทศไทยใช้ดุลยพินิจของสถานศึกษาและบุคลากรเป็นหลัก ทำให้มาตรฐานการจัดการแตกต่างกัน

3. ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาการกลั่นแกล้งในสถานศึกษา เนื่องจากประเทศไทยไม่มีกฎหมาย โดยเฉพาะต่อปัญหาดังกล่าว กรณีที่การที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจะแก้ปัญหให้สถานศึกษา โดยการคู่มือในการปฏิบัติงานและให้สถานศึกษาแต่ละแห่งมีการกำหนดระเบียบเพื่อใช้บังคับแก่นักเรียน ระเบียบข้อบังคับดังกล่าวก็ไม่ได้มีฐานะเป็นกฎหมาย และมีความแตกต่างในแต่ละสถาบัน ส่วนกฎหมายที่มีวัตถุประสงค์ที่จะคุ้มครองเด็กคือพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 ก็มีบทบัญญัติไม่ครอบคลุม คุ้มครองนักเรียนเมื่อถูกกลั่นแกล้ง ผู้วิจัยจึงเสนอแนะแก้ไขเพิ่มเติมในมาตรา 4 โดยการเพิ่มคำนิยาม “การกลั่นแกล้ง” เพิ่มเติมในกฎหมายดังกล่าว

อภิปรายผล

จากการศึกษามาตรการทางกฎหมายในแก้ปัญหการกลั่นแกล้งกันเในสถานศึกษา จะเห็นได้ว่า คำว่า “การกลั่นแกล้ง” หรือ “บูลลี่ (bullying)” มีพัฒนาการทางภาษาและความหมายมาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 16 โดยเดิมคำว่า “bully” มาจากภาษาดัตช์ที่มีความหมายเชิงบวก เช่น “ที่รัก” หรือ “คนรัก” แต่ในคริสต์ศตวรรษที่ 17 คำนี้เริ่มมีความหมายเชิงลบ หมายถึงพฤติกรรมก้าวร้าวและการระรานผู้อื่น โดยเฉพาะในปัจจุบันที่เด็กนักเรียนมีการใช้สมาร์ตโฟนกันอย่างแพร่หลาย มีการรังแก ข่มขู่หรือกลั่นแกล้งกัน (Cyberbullying) ข้อมูลล่าสุดของกรมสนับสนุนบริการสุขภาพชี้ให้เห็นว่าการกลั่นแกล้งในเด็กและเยาวชนไทยวัย 6–25 ปี เป็นปัญหารุนแรงและแพร่หลาย เด็กและเยาวชนเคยถูกกลั่นแกล้งถึงร้อยละ 65 (คลังสื่อประชาสัมพันธ์ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ, 2568) แต่มาตรการในการแก้ไขปัญห พบว่า ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายเฉพาะที่จะแก้ไขปัญหการกลั่นแกล้งกันโดยตรง ซึ่งสอดคล้องกับ เมธินี สุวรรณกิจ (2560) ที่ศึกษาเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขปัญหการถูกกลั่นแกล้งในสังคมออนไลน์พบว่า ประเทศไทยยังไม่มีมาตรการทางกฎหมาย สอดคล้องกับ วรณันดาราพงษ์ (2563) ที่ศึกษาปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำกับดูแลการกลั่นแกล้งรังแกทางไซเบอร์ (Cyberbullying) ในกรณีเด็กและเยาวชน พบว่า ปัญหาทวีความรุนแรงและเกิดผลกระทบต่อสภาวะอารมณ์ จิตใจ และร่างกายต่อผู้เสียหายโดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและเยาวชนที่นำไปสู่ผลกระทบต่อการเรียน และพัฒนาการทางสังคม แต่ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายสำหรับป้องกันและปราบปรามปัญหา จากปัญหาดังกล่าว วิธีการแก้ไขปัญหของประเทศสวีเดนและประเทศญี่ปุ่นจะมีการบัญญัติกฎหมายที่ชัดเจน กล่าวคือประเทศสวีเดนได้นิยามการการบูลลี่ รังแก หรือทำให้อับอายทั่วไปว่าเป็นการปฏิบัติที่ลดทอนศักดิ์ศรี (Offensive or Degrading treatment) (The Swedish Education Act (2010:800) และประเทศญี่ปุ่น ก็มีกฎหมายที่มีบทบัญญัติเฉพาะในการแก้ปัญหการกลั่นแกล้ง (bullying) คือ Act on the Promotion of Measures to Prevent Bullying, 2013 และกฎหมายนิยาม “การกลั่นแกล้ง”ไว้ชัดเจน ส่วนประเทศไทยเรามีกฎหมายที่มีเจตนารมณ์ที่จะคุ้มครองเด็ก คือพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 แต่ก็ไม่ได้กำหนดบทนิยาม “การกลั่นแกล้ง” ไว้ในกฎหมายดังกล่าว

สรุป/ข้อเสนอแนะ

คำว่า “การกลั่นแกล้ง” หรือ “bullying” มีพัฒนาการทางความหมายจากคำที่มีความหมายเชิงบวกในศตวรรษที่ 16 มาเป็นพฤติกรรมก้าวร้าวและระรานในศตวรรษที่ 17 ปัจจุบัน ปัญหาการกลั่นแกล้งขยายตัวไปสู่รูปแบบใหม่ เช่น การกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ (cyberbullying) ที่เพิ่มขึ้นจากการใช้สมาร์ทโฟนอย่างแพร่หลาย ผลกระทบจากการถูกกลั่นแกล้งส่งผลเสียต่อเด็กทั้งทางร่างกายและจิตใจ เด็กอาจมีอาการเครียด ซึมเศร้า วิดกกังวล และรู้สึกโดดเดี่ยว นอกจากนี้ยังส่งผลให้ความมั่นใจในตนเองลดลง มีพฤติกรรมก้าวร้าว หรือถอยห่างจากสังคม บางรายอาจมีความคิดหรือลงมือทำร้ายตัวเอง รวมถึงเกิดปัญหาด้านผลการเรียนและการพัฒนาทางสังคม สถานศึกษาในประเทศไทยส่วนใหญ่ใช้ ระเบียบของสถานศึกษาในการแก้ไขปัญหาการกลั่นแกล้ง โดยเน้นการอบรม ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม หรือมีการทำโทษตามระเบียบวินัยของสถานศึกษาซึ่งไม่เพียงพอในการจัดการกับปัญหาการกลั่นแกล้ง โดยเฉพาะในรูปแบบไซเบอร์ (cyberbullying) ทำให้มีผู้ถูกกลั่นแกล้งได้รับผลกระทบเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง สำหรับการจะไข้มาตรการทางกฎหมายเพื่อแก้ไข ก็ไม่มีกฎหมายที่บัญญัติเกี่ยวกับความผิดของการกลั่นแกล้งไว้เป็นการเฉพาะ มีกฎหมายที่พอปรับใช้ได้คือพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 แต่ในกฎหมายดังกล่าว ไม่มีคำนิยาม “การกลั่นแกล้ง” ซึ่งจะเป็นความผิดต่อกฎหมายดังกล่าวไว้แต่อย่างใด จึงกล่าวได้ว่าประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ สำหรับกฎหมายของประเทศสวีเดน และกฎหมายของประเทศญี่ปุ่น ก็ได้มีกฎหมายบัญญัติไว้เฉพาะ ผู้วิจัยเห็นว่าสมควรที่จะแก้ไขกฎหมายคือพระราชบัญญัติ คุ้มครองเด็ก พ.ศ 2546 โดยบัญญัติเพิ่มเติม บทนิยามในมาตรา 4 ดังนี้

แก้ไขพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 โดยเพิ่มเติมนิยามคำว่า “การกลั่นแกล้ง” ในมาตรา 4 ไว้ดังนี้

นิยามคำว่า “การกลั่นแกล้ง” หมายถึง พฤติกรรมซ้ำ ๆ ที่กระทำต่อเด็กบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มหนึ่ง ซึ่งก่อให้เกิดความทุกข์ทางร่างกาย จิตใจ หรือทางเพศ อันได้แก่ การทำร้ายร่างกาย ทารุณกรรม หรือลงมือใช้ความรุนแรงในรูปแบบต่าง ๆ การล่อลวงละเมิดทางเพศ การข่มขู่ คุกคาม เหยียดหยาม หรือทำให้เสียศักดิ์ศรีรวมถึงการใช้อุปกรณ์เทคโนโลยี สื่อสังคมออนไลน์ หรือช่องทางอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อกระทำการข่มขู่ รังแก หรือเผยแพร่ข้อมูล ที่ก่อให้เกิดความเสียหายหรือความทุกข์แก่เด็ก ซึ่งแสดงถึงความไม่สมดุลของอำนาจระหว่างผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ

เมื่อได้มีการแก้ไขกฎหมายดังกล่าวแล้ว ทางโรงเรียนควรจะทำความเข้าใจในเจตนารมณ์ของการบัญญัติกฎหมาย การให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่นักเรียน ปลุกฝังให้นักเรียนเคารพ ในเกียรติและศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น เป็นแนวทางป้องกันควบคู่ไปกับการบังคับใช้กฎหมาย

เอกสารอ้างอิง

- กรมสุขภาพจิต. (2564). คู่มือการป้องกันและแก้ไขปัญหาการกลั่นแกล้งในเด็กและวัยรุ่น. กระทรวงสาธารณสุข. คลังสื่อประชาสัมพันธ์ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. (2568, 7 มกราคม). สบส.เผยแพร่ผลสำรวจพฤติกรรมถูกลั่นแกล้งพบเด็กไทยเสี่ยงทำร้ายตัวเองมากกว่า 1 ใน 4. จาก <https://prgroup.hss.moph.go.th/info/news/4488>
- พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546. (2546, 2 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 120 ตอนที่ 95 ก. หน้า 1-29.
- เมธินี สุวรรณกิจ. (2560). มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองเด็กและเยาวชนจากการถูกลั่นแกล้งในสังคมออนไลน์. วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. จาก <https://so04.tci.thaijo.org/index.php/lawnujournal/article/view/106267>
- ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ส่งเสริมความประพฤตินักเรียนและนักศึกษา พ.ศ. 2548. (2548, 28 ธันวาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 122 ตอนพิเศษ 151 ง. หน้า 1-8.
- วรรณัน ดาราพงษ์. (2563). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำกับดูแลการกลั่นแกล้งรังแกทางไซเบอร์ในกรณีเด็กและเยาวชน. สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตรบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. คลังปัญญา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. จาก <https://repository.nida.ac.th/items/b9ce99d9-b7c9-45fb-85b2-d52b09c3bb17>
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561–2580. Japanese Law Translation. (2013). Act on the Promotion of Measures to Prevent Bullying. From <https://www.japaneselawtranslation.go.jp/en/laws/view/3748/en>
- Olweus, D. (1993). Bullying at school: What we know and what we can do. Blackwell Publishing.
- Oxford English Dictionary. (2020). Bully. In Oxford English Dictionary online. Oxford University Press.
- Sveriges Riksdag. (2010). The Swedish Education Act (2010:800). From https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800/